

der videre hører til, saasom Sang og Gyn-
nastik — jeg siger, naar der kunde være
nogen Tvivl derom, saa kunde det maasse
have sit Gode, at dette under en eller anden Form
blev staaet fast; men der er ikke Skygge af Tvivl
derom med Hensyn til Religionen, som der nu er
Spørgsmaal om. Det er ganske vist, at en Minister
kan, som jeg har gjort, antyde den Retning, hvori
han vil gaa, og jeg er ogsaa overbevist om, at
det, hvis jeg faar med Sagens Gjennemførelse at
gjøre, skal vise sig, at jeg fastholder den; men
selv om der kom en anden Minister, saa har man
jo andre Midler til at søge at bevirke en Foran-
dring, hvis den skulde vise sig nødvendig paa et
enkelt Punkt. Saaledes har man jo her frem-
kaldt en Forandring netop med Hensyn til Valles
Lærebog. Men jeg tror paa ingen Maade, at det
vilde være heldigt og hensigtsmæssigt og jeg vilde
anse det for overmaade lidet ønskeligt, om man i
denne Sag kom til at forhandle om, i hvilket Om-
fang Religionsundervisningen skulde drives, og
hvormed den skulde tages med, om visse
Spørgsmaal, som den ærede Nigsdagsmand
fremførte, passende burde fremsættes eller ikke.
Det vilde vistnok blive høist uhyggeligt og skadeligt
at forhandle dette her i Salen. Det er derfor
min Mening, at man ikke vil have Grund til at
føle Savnet af, at denne Del er holdt udenfor
Lovforslaget. Det Erind, som det ærede Medlem
anførte mod Lovforslaget, var, at det forekom ham,
at det for en stor Del var mere Bliv og Raad
og Veiledninger, der vare givne, end egentlige
Lovbestemmelser. Ja, dette er netop Tilfældet, og
det anser jeg for at være et Gode ved Loven;
det er netop dette, jeg mener at kunne fremhæve
som et Skjold, — om jeg maa bruge saa stærkt
et Billede, — imod alle de forskjellige mere eller
mindre stærke Angreb, man har gjort paa For-
slaget. Man skal ikke overfor dette Lovforslag
kunne sige, at der ikke er taget Hensyn til, at det
er gennem Varme, Liv og Interesse for Sagen
og for den opvoksende Ungdom, at enhver Skole-
reform skal vinde sin Betydning, eller at der ikke
her er givet Leilighed til, at en saadan Interesse
skal komme til at vise sig paa mangfoldige Maader
og i forskjellige Retninger. Ingen af de forskel-
lige Bemærkninger, der ere udtalte, selv de, der
have Form af udtrykkelige Bestemmelser, der kunne
gives i en Lov, vil faae Betydning uden under
denne Forudsætning; men dette anser jeg netop
for et Gode ved Loven.

Jeg vil ikke trætte Thinget i Dag, da der
sandsynligvis vil blive Leilighed for mig til of-
tere at tage Ordet, men maa dog ganske kort
fremsette et Par Bemærkninger angaaende Yttrin-
ger, der ere fremkomne med Hensyn til nogle af
de Afsnit, hvori Lovforslaget falder. Jeg har jo
allerede antydet, at jeg ganske vist i det Væsent-
lige staaer paa det Standpunkt, hvorpaa jeg stod i

min Udtalelse i sidste Samling. Det er et Stand-
punkt, som jeg ikke med Lethed eller Letfædighed
har valgt. Jeg har nu paa 8de Aar været Mi-
nister for Undervisningsvæsenet, i længere Tid end
nogen Anden, og jeg har havt Leilighed til meget
nøje at kende de Klager og Spørgsmaal, der ere komne
frem, og til at tale med mange Venner derom. Naar
jeg da efter til forskellige Tidspunkter at have
havt med andre Sider af Sagen at gjøre, navnlig
i 1856 med Lønningsspørgsmaalet, nu har paata-
get mig den foreliggende Opgave, saa maa man
holde sig overbevist om, at det er sket efter moden
Overveelse, og at jeg ikke let vil forandre det
Standpunkt, hvorpaa jeg har stillet mig. Men
paa den anden Side er det en Selvfølge, at i
enhver Sag maa man i flere Punkter komme til
en bedre Indsigt, og at man da meget gjerne og
villig forandrer Standpunkt, eller at man kan komme
til den Erkjendelse, at til Fremme af det, man
egentlig har villet, vil det være nok saa godt eller
dog rigtigt at slaa ind paa en noget anden Vej
for at naa i alt Fald Noget; man ogsaa kan være til-
freds med. Dette har naturligvis haft nogen
Indflydelse paa nogle af disse Bestemmelser; men
jeg tror ikke, at man skal kunne sige, at det ikke
allerede er tilstrækkelig antydet under Forhandlin-
gerne ifjor. Naar saaledes Lovforslaget begynder
med at fatte Skoletiden i Aar længere, saa blev
dette netop den Gang udtalt. Jeg maa endnu fast-
holde dette Punkt, idet jeg selvfølgelig ikke anser
Undervisningen i Barndommen og den første
Ungdom som et Onde, men som et Gode, som det
største Gode næsten, som Staten kan byde Nogen.
Og naar jeg ser hen til, hvorledes man i andre Lande
behandler Sagen, saa er Skoletiden hos os ikke
længere, men snarere kortere end der, saa at man ogsaa
andet Steds maa have fundet, at dette Gode ikke
kjøbes for dyrt. Men naturligvis medfører det
Byrder og Befolkninger; det gjaelder om dette som
om forskelligt Andet. Denne Bestemmelse følger
af det Standpunkt, hvorpaa jeg har stillet mig
allerede ifjor, og jeg tror, at man derved vil
komme videre og virkelig gjøre et Skridt, som man
bagefter vil glæde sig ved. Man har jo maattet
gaa ud fra, at vi ved Forhandlingen her — for-
udsat, at vi skulle have en Forhandling om denne
Sag — vilde gennem Repræsentanter fra de forskel-
ligste Egne her i Landet kunne erfare, hvorvidt
man var rede til at slutte sig til Noget, der vel
var en Byrde, men ogsaa vilde kunne give rige
Frugter. — Med Hensyn til Mulkstystemet har
man her fra flere Sider beklaget, at den Tanke,
jeg sidst havde, nu var opgivet. Jeg skal hertil
erklære, at i og for sig vil jeg endnu være meget
tilbøjelig til at tro, at det i flere Henseender
kunde være absolut heldigt, hvad jeg herom havde
tænkt mig; men jeg skal tilføje, at her har den
almindelige Mening fra alle Sider været saa
stærkt fremtrædende baade hos dem, Ministeren